

Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima

Ana Vukadin

@rhivi | 2/2017

Predstavljamo zajednički projekt hrvatske AKM zajednice „Izrada, objavljivanje i održavanje nacionalnog pravilnika za katalogizaciju“.

Premda svaka vrsta baštinske ustanove ima određenu funkciju, zadaću i kontekst pristupa građi, brojni primjeri iz prakse pokazuju da okolnosti pod kojima građa pronalazi svoj put do ustanove - ili statusa unutar ustanove - mogu biti nepredvidljive i nisu uvijek u skladu s uvriježanim institucionalnim podjelama. Ista vrsta građe, poput fotografija, zvučnih i video snimaka, zemljovida, korespondencije, plakata itd. može se naći u arhivima, knjižnicama i muzejima. Uslijed novih načina interpretacije muzealiziraju se predmeti, koji su ranije smatrani sekundarnom muzejskom dokumentacijom, arhivskim gradivom ili dijelom knjižničkog fonda. Knjižnice i muzeji obiluju ostavštinama koje valja zbirno opisati.

S druge strane, nove mogućnosti pretraživanja, razmjene i povezivanja podataka koje su se pojavile s razvojem i širenjem weba, pružaju priliku da se ono što je fizički razdvojeno u različitim ustanovama ili zbirkama virtualno združi u zajedničkim bazama podataka, data hubovima, agregatorima, web portalima, digitalnim knjižnicama itd. Budući da u takvom okruženju upotreba podataka izrađenih radi opisa i pristupa građi može postati vrlo široka, nadilazeći okvir ustanove koja ih je izradila, javlja se i nova perspektiva alata za opis građe poput kataloga ili obavijesnih pomagala. Javlja se, prije svega, potreba za pridruživanjem i usklađivanjem standarda za opis, kako bi se bez obzira na mjesto i kontekst pohrane omogućila jedinstvena identifikacija jedinica građe i drugih entiteta koji su s njima povezani, a zajednički su svim baštinskim zajednicama: osoba, organizacija, mjesta, vremenskih razdoblja itd. Upravo to je polazište projekta *Izrada, objavljivanje i održavanje nacionalnog pravilnika za katalogizaciju*, koji se kontinuirano provodi od 2013. godine, kada je osam ustanova iz arhivističke, knjižnične, muzejske i akademske zajednice potpisalo zajednički sporazum o suradnji. Potpisnici i

ravnopravni strateški partneri Sporazuma o suradnji na izradi nacionalnog pravilnika za katalogizaciju su Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (glavni nositelj projekta), Hrvatsko knjižničarsko društvo, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatski državni arhiv i Muzejski dokumentacijski centar. Njima se 2014. pridružuju Muzej za umjetnost i obrt i Hrvatski prirodoslovni muzej.

Upravni odbor projekta, kojim predsjedava glavna ravnateljica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, čine predstavnici ustanova potpisnica sporazuma. Stručni odbor također je sastavljen od predstavnika partnerskih ustanova, a predsjedava mu dr. sc. Mirna Willer. Na izradi pravilnika radnog naslova *Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima* djeluje niz radnih grupa iz različitih ustanova. Informacije o svim suradnicima, kao i dio radnih dokumenata, dostupni su na mrežnoj stranici projekta <http://npk.nsk.hr>. Predstavnici arhiva okupljeni su u Radnu grupu arhivskih djelatnika čiji je voditelj Jozo Ivanović, a svoja dragocjena iskustva je kao savjetnica na projektu prenijela dr. sc. Anne J. Gilliland, profesorica na studiju arhivistike Odjela za informacijske studije Kalifornijskog sveučilišta u Los Angelesu (UCLA). Urednica Pravilnika je dr. sc. Ana Vukadin.

Pravilnik se temelji na nizu međunarodnih standarda za opis: Categories for the description of works of art (CDWA), Cataloging cultural objects (CCO), Spectrum, Međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva (ISAD(G)), Međunarodna norma arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji (ISAAR(CPF)), Međunarodni standardni bibliografski

opis (ISBD) i Međunarodna norma za opis ustanova s arhivskim gradivom (ISDIAH). Kao referentni okvir poslužili su konceptualni modeli CIDOC Conceptual Reference Model (CIDOC CRM), IFLA Library Reference Model (IFLA LRM) i Records in Contexts (RIC). Odredbe pravilnika prilagođene su funkcioniranju u različitim tehnološkim okruženjima, ali poseban je naglasak na prilagodbi standardima povezanih otvorenih podataka (linked open data).

Premda cilj pravilnika, utvrđivanje zajedničkog skupa odredaba kojima će se prema potrebi moći koristiti arhivistička, knjižnična i muzejska zajednica, predstavlja veliki izazov, no nipošto nije neostvariv. U prilog tomu mogu se navesti brojni naponi koje su spomenute zajednice i ranije ulagale, usporedo s razvojem vlastitih standarda, u homogenizaciju opisa istih i srodnih vrsta građe u različitim ustanovama. Jedan od recentnih primjera jest FIAF-ov priručnik za katalogizaciju pokretnih slika, koji je ove godine objavljen u hrvatskom prijevodu u izdanju Hrvatskoga državnog arhiva, a temelji se na konceptualnom modelu knjižnične zajednice IFLA LRM. S druge strane, praksa opisa građe u knjižnicama i muzejima svakako će biti obogaćena odredbama arhivističkih standarda koji se odnose na podatke o zbirnim jedinicama građe: planu sređivanja, načinu nabave, uvjetima dostupnosti itd. Stoga se možemo nadati da će zajednički pravilnik uspješno služiti kao temelj za niz novih usluga i projekata koji će integrirati podatke o baštini, olakšavajući tako istraživanje i pridonoseći širenju baze znanja. ■

Više o projektu saznajte na web stranici Nacionalni pravilnik za katalogizaciju:
<http://npk.nsk.hr>.